

ELŐSZÓ

A 20. század második felében Magyarország (és Európa egésze) területén erőteljes elvallástalanodás, szekularizáció, vallási individualizáció következett be. Ennek és a nagyarányú nemzetközi migrációnak következtében megváltozott a magyar és (az európai) történelmi egyházak és vallások helye és szerepe. Ez a változás nemcsak a különböző keresztény felekezeteket érintette, hanem nagymértékben a magyarországi (és az európai) zsidóságot is. Következménye a vallás és a kultúra korábbi szoros összekapcsolódásának meglazulása, elválása volt.

Ernek előidézője Európa középső és keleti részén, így Magyarországon is, főleg a hivatalos állami politika rangjára emelt egyház- és vallásellenesség volt. Tőlünk nyugatabbra a fogyasztói társadalom rohamos elvallástalanodása. A zsidóság esetében a holocoust, valamint a második világháborút követő nagyarányú elvándorlás alakított ki új helyzetet térségünkben.

Az 1989/1990. évi politikai és jogi rendszerváltozás következtében ezek az előidéző körülmények Magyarországon megváltoztak. A gyülekezés és a szervezkedés szabadsága magával hozta az egyházi/felekezeti keretek újraszervezésének lehetőségét, a vallási egyesületek megalakításának vagy újraindításának szabadságát. A kinyílt politikai és a megszűnt ideológiai határokon keresztül pedig, a globalizáció következtében Magyarországon és a környező országokban is megjelentek az új vallási mozgalmak: az 1990-es évek a keleti és a nyugati gyökerű kiségyházak megalakulásának, valamint a hazai gyökerű új vallási mozgalmak elindulásának időszaka volt. A vallási eszmék és gondolatok akadálytalanul megjelentek a politikai határokon keresztül, de a hazai társadalomban is átlépték a különböző társadalmi rétegek, osztályok és korosztályok társadalmi határait. A vallás és kultúra, a vallás és társadalom, vallás és etnikum hagyományos formáinak összefonódása meglazult, illetőleg új kapcsolódások alakultak ki.

A történelmi keresztény felekezetek és egyházak dominanciája csökkent. Szembe kell nézniük azzal, hogy híveik egy részét megcélozta, elérte és hatókörébe vonta számos keleti, vagy nyugati eredetű kiségyház, és neopogány mozgalom. E folyamatban a vallás egyéni (újra) felfedezésének sokkal nagyobb szerepe lett, mint a tradíciókhoz való ragaszkodásnak. A vallással szemben a vallásosság hangsúlyozása vált fontossá.

Ugyanakkor megindult a vallási kultúrával ismerkedés a korábban vallástalan/ateista rétegeknél. Számos megtérés, vallási megújulási esemény következett be, korábban nem ismert keresztény lelkeségi mozgalmak honosodtak meg térségünkben. Ez azonban már nemcsak a történelmi keresztény felekezeteket érintette, hanem a teljes magyarországi „vallási kínálati piacot”. Nemcsak a civil/politikai vallásosságnak jelentek és jelennek meg különböző formái állami ünnepeink és politikai ideológiák mentén, hanem egyfajta „profán vallásosság” is kialakulóban van. Ez különösen a sztárkultuszban, mintegy profán szentkultuszban, valamint a civil vallásosság több kvázi-vallási formájánál (állami/nemzeti ünnepek, természetkultusz, egészségkultusz, stb.) érhetőek tetten. Az ünnepek

megülésének is kialakult egy deszakralizált formája, amelyben a tradicionális formák keveredhetnek a civil vallás elemeivel. Ez különösen szembetűnő az emlékrítusoknál, valamint az állami, nemzeti ünnepek esetében. Ezzel szemben számos boldoggá avatási eljárás indult közelmúltunk hitvallói és mártírjai körül, követendő életmintát szolgáltatva.

Ezt az átalakuló, változó, erősen mozgásban lévő világot, a világi és vallási közösségek együttélését, a kialakuló másodlagos és virtuális közösségeket, a formálódó új, gyakran egyéni színezetű vallásgyakorlási formákat, korunk újjászerveződő szakrális vagy deszakralizált ünnepkultúráját, s érintkezését a politikával nem, vagy alig vizsgálta még (kellően) a hazai társadalomtudományi kutatás.

Konferenciánk, *Vallások, határok, kölcsönhatások* címmel, ezeket a folyamatokat kívánja megvizsgálni előadásain keresztül. Különösen olyan előadásokat várunk, amelyek a profán és vallási világ, a magyarországi és a külföldi eredetű vallási mozgalmak, felekezetek, egyházak találkozásának kérdéseit, keveredéseit és konfliktusait, a kölcsönös egymásra hatás szintjeit és fokozatait, a hazai ünnepek emlékező rítusainak sajátos, alakuló formáit, a vallás és politikai élet kapcsolódását kívánják képből és szövegben elemezni és értelmezni.

Előadásainkat 2010-ben, a 10. Vallási Néprajzi Konferencia alkalmából, a 30. éve elhunyt Bálint Sándor emlékének szenteltük.

Szeged, 2012. Vasas Szent Péter napján

Barna Gábor